

BLADET FRA MUNNEN:

Er fiskeressursene privat eiendom? - En historie om en kvotemelding og en kritisk riksrevisjon

Under vignetten «*Bladet fra munnen*» inviterer redaksjonskomiteen folk med tilknytning til vann og vannfagene til å uttrykke og formidle sine begrunnede syn og meninger om aktuelle saker som omhandler vann og vannforvaltning på en eller annen måte. Det ønskes innspill som målbærer flere perspektiver, deriblant forvaltning, forskning, bruk og vern av vann og tilhørende ressurser. Innleggene vurderes av redaktøren i lys av «Vær Varsom»-plakaten og «Redaktørplakaten».

Denne gangen er det Henning Røed som har ordet. Røed er utdannet marinbiolog og har jobbet i over 30 år med marine spørsmål knyttet til fisk, fiskerier, fiskeoppdrett, klima og miljø. Han har blant annet arbeidet hos Fiskerisjefen i Rogaland, i Miljøverndepartementet, Statens forurensningstilsyn (SFT), Verdens naturfond (WWF) og Klima- og forurensningsdirektoratet. Han er forfatter av bøkene «Et hav av muligheter. Hva skal vi leve av etter oljen» og «Fiskehistorier. Hvem skal eie fisken?». Han har også skrevet flere sakprosabøker for barn.

Hva Norge skal leve av etter oljen, er et spørsmål som veldig mange stiller seg. Og særlig de som bryr seg om miljø og den globale oppvarmingen. I boka «*Et hav av muligheter. Hva skal vi leve av etter oljen?*», som kom ut mars 2020, hevder jeg at Norge fremover skal leve av det samme vi levde av i 1000 år før vi fant oljen, nemlig eksport av fisk og sjømat. Dessverre har en del toneangivende fiskerimiljøer også lenge forstått dette. Bortsett fra at hos dem er det ikke vi som skal leve av disse ressursene, men dem selv, og tilsynelatende bare dem. Sakte men sikkert har disse kvotebaronene, Norges nye og superrike adel, fått Høyres blå regjeringer med på å gjøre felleskapets fisk om til kvoter som de lar som er deres private eiendom.

Denne våren skulle en ny blåblå kvotemelding fjerne enda mer av den felles eiendomsretten. Ett av målene med denne kvotemeldingen er å flytte enda mer fisk fra de små og lite foru-

rensende fiskebåtene, der fisk blir foredlet i Norge, til store skip som ofte forurenser 4 ganger mer og som sender 70 prosent av fisken til Kina for å bli bearbeidet.

Kritikknivå "alvorlig"

Samtidig har Riksrevisjonen arbeidet med en rapport om fiskeriene. Den 28. april 2020 offentliggjorde Riksrevisjonen sin nye rapport med tittel "Kvotesystemet i kyst- og havfiske". Her gjennomgikk de hvorvidt dagens kvotesystem for fiskeriene oppfyller prinsippene som Stortinget har bestemt for fiskeripolitikken. Stortinget har blant annet vedtatt et mål om at fiskefartøy og kvoter ikke skal være samlet på for få hender.

Riksrevisjonens undersøkelse viste at det hadde skjedd en meget betydelig eierkonsentrasjon i årene 2004 til 2018. I 2004 hadde de ti største innen havfiskeriene sikret seg 25 prosent av torskestrålkvoten, mens i 2018 var deres andel

økt til 80 prosent. Torsk er den klart viktigste fisken innen de norske fiskeriene, slik at dette betyr en meget sterk konsentrasjon av fiskekvotene.

Leser man havressursloven, er det ingen tvil om hvem som eier fiskeressursene i Norge. Det står klart i paragraf 2 at befolkningen i Norge eier disse i fellesskap. For å være på den sikre siden presiserte da også en samlet næringskomité i Stortinget like før år 2000 også følgende: «Fiskeressursene tilhører det norske folk, i fellesskap. Det er derfor i utgangspunktet ingen enkeltpersoner eller enkeltselskaper som kan gis evigvarende eksklusive rettigheter til vederlagsfritt å høste av, og tjene på, disse ressursene, mens andre stenges ute fra å delta i fisket». Dessverre har et motsatte skjedd, og en kunne jo også håpe at riksrevisjonen også hadde tatt opp dette.

Men, nei, Riksrevisjonen har ikke gått inn på en vurdering om det er en konflikt mellom paragraf 2 i havressursloven – altså om at fisken skal eies i fellesskap, og at kvotene nå blir konsentrert på stadig færre hender og privat eiendom. Ei heller har Riksrevisjonen vurdert poenget om at disse kvotene, imot norsk lov, selges og kjøpes fritt under dekke av å være salg av fiskebåter. Dagen etter et slik salg kan selgeren kjøpe båten tilbake for småpenger, men denne gang uten kvoten. Det tillater fiskerimyndighetene

Riksrevisjonen har i sin rapport konkludert med kritikknivå “alvorlig” og mener at endringene i kvotesystemet har fått negative konsekvenser for fiskeriaktiviteten i mange kystsamfunn. Riksrevisjonen beskriver dette kritikknivået slik «Alvorlig benyttes ved forhold som kan ha betydelige konsekvenser for samfunnet eller berørte borgere, eller der summen av feil og mangler er så stor at dette må anses som alvorlig i seg selv»

Andre funn som riksrevisjonen påpekte som alvorlige, var at fartøy med kvoter eies i mindre grad av registrerte og aktive fiskere. Flåtestrukturen er dessuten mindre variert, og fartøyene er færre og større. Økte kvotepriser har gjort det vanskeligere å rekruttere nye til fiske. Antall fiskere går hele tiden ned, og fiskernes gjennomsnittsalder går hele tiden opp. Kort sagt; -skitt fiske.

Opp som en rev, ned som en fell

Den 7. mai presset Høyres fiskeriminister Odd Emil Ingebrigsten, sammen med det blå flertallet, kvotemeldingen gjennom Stortinget. Selv om det som ble påpekt var alvorlig, og riksrevisjonen ikke hadde vurdert selve eiendomsretten til fiskeressursene og det ulovlige kvotesalget, har høyresiden sluttet opp om den. Riksrevisjonens arbeid betyr altså ingen ting for regjeringspartiene eller Fremskrittspartiet.

Forrige gang en blåbå regjering prøvde seg på lignende sprell var da Svein Ludvigsen var fiskeriminister. Han prøvde å innføre evigvarende fiskekvoter mot opposisjonens harde protester. Etter valget i 2008 måtte saken om de evige kvotene helt til Høyesterett før de ble avgjort med 9 stemmer for fellesskapets eiendomsrett og 8 stemmer for at de skulle være private til evig tid. Der vant altså de rødgrønnes syn.

Det er sterkt uheldig at konservative politikere bruker sitt flertall på Stortinget til å uthule Norges lover slik at saker i ettertid må behandles av rettssystemet. Dette er en konsekvens av at høyresiden er ekstremt opptatt av privatisering. De er faktisk villig til å gå på tvers av lovverk og til å regelrett gi bort store samfunnsverdier, under dekket av at dette skal være en privatisering. Som påvist i min bok «Fiskehistorier» var de norske fiskekvotene verdt minst 400 milliarder kroner. Mesteparten av disse verdiene ble gitt bort som gratis fiskekvoter, og derfor var ikke dette en privatisering, men bør kalles en «tyverisering».

Aftenposten, VG og Dagbladet har hittil ikke nevnt Riksrevisjonens melding eller kvotemeldingen med et eneste ord. I Bergen har både BT OG BA gått ut mot disse meldingene. I et leserinnlegg i Fiskeribladet 4. mai i år går også styreleder Kristian Sandtorv og daglig leder Mariann Frantsen i Pelagisk Forening hardt ut mot meldingen. De skriver at ”Medlemmene fra regjeringspartiene og Fremskrittspartiet tilrår deler av kvotemeldingen som åpner leia for at fiskeretter samles på enda færre hender og kystsamfunn mister aktivitet og livsgrunnlag. Skal regjeringen bruke restene av kvotemeldingen blir det en fiskefarse. Dette må Stortinget stoppe på torsdag”

Pelagisk Forening er en fiskeriorganisasjon som organiserer mange av de mellomstore fiskebåtrederne langs kysten, og når de går imot meldingen, sier det utrolig mye.

Jurist Lars Kufaa, som er aktiv i aksjonen «Gjenreis Kystnorge», oppsummerer hele saken og kvotemeldingen før 7. mai fint på sin side på facebook-side, og jeg siterer:

”Dersom stortingsflertallet vedtar kvotemeldinga 7.mai gir de klar melding til det norske folket. De forteller at de kan gjøre hva de vil. De vil ikke ta hensyn til Riksrevisjonen. De vil ikke ta hensyn til noe av den kritikken som er fremlagt. De vil vedta lovendringer i ”ond tro”. Dette er neste steg i ”ranet av allmenningen”. Næringskomiteen fikk allerede på høringa før jul opplyst at kjøp og salg av kvoter mangler gyldig rettsgrunnlag. Noe også Riksrevisjonen understreker. Kvotemeldinga innebærer ingen endring på dette. Det betyr at den viktigste årsaksfaktoren til at noen får adgang til årlig uttak av ”de villevende marine ressursene” (kvoter) fremdeles vil skje uten gyldig rettsgrunnlag”

For den som er interessert legger jeg lenka til debatten på Stortinget om kvotemeldingen 7. mai under. Når det gjelder eiendomsrett til fiskeressursene kom dette godt frem i følgende ordskifte.

Tom-Charter Nilsen (H) [11:35:41]: Rødt har i flere tilfeller, senest nå, gått ut og sagt at det foregår lovbrudd i fiskeriforvaltningen knyttet

til praktisering av kvotesystemet. Det har ikke Riksrevisjonen påvist. Jeg kan referere fra Fiskeridepartementet: Beskyldningene om lovbrudd er grunnløse og uten belegg, og ingen steder i rapporten påpekes det at noen av regjeringene i perioden har brutt fiskeriloven. Så spørsmålet til Moxnes er: Har Riksrevisjonens gjennomgang påvist noe lovbrudd?

Bjørnar Moxnes (R) [11:36:10]: At kjøp og salg av kvoter er ulovlig, er ikke noe som Rødt har funnet på. Fisketillatelsene gjelder for én person og for ett fartøy, som det står i deltakerloven § 4 og § 15. Dette gjelder for alle typer fisketillatelser og kvoter, jf. forskriften om strukturkvoter: «Strukturkvote tildeles for fiske med det enkelte fartøy, og kan ikke overdras»

Et klarere forbud mot kjøp og salg i loven kan man ikke tenke seg. Høyesterett har til og med sagt dette om forbudet mot kjøp og salg:

«For det første fremgår det av regelverket for de ulike typer av fisketillatelser at de er gitt for ett bestemt fartøy, se deltakerloven § 4, § 12 og § 21. For det annet er det for visse tillatelser sagt uttrykkelig at de er uoverdragelige (...).»

Klarere kan det ikke sies, jf. Høyesterett og jf. lovene.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2019-2020/refs-201920-05-07?all=true>

Henning Røed